

"סדור שנחלק" – מידה בפרשנות הפשט

"מסדור שנחלק כיצד? (דבה"ב ח', יח-יט) 'כי מרבית העם וגו'. יכפר בעד כל לבבו הכין' וגו', סדור היה ראוי להיות אלא שנחלק. מאימתי דנין אותו? משינהוג אותו עניין לכך. כיוצא בו (איוב י"ז, ד-ה) 'כי לבם צפנת משכל על כן לא תרומם. לחלק יגיד רעים', למי שחולק על דברי רעים ענינו תכלינה. סדרו הראוי להיות אלא שנחלק".

מהו "סדור שנחלק"?

פסוק במקרא הוא מאמר קצר המביע שלמות רעיונית מוגדרת ומסויימת. הוא נפרד מהפסוק הבא אחריו ע"י סימן הקרוי סוף פסוק. כאשר הפסוק חסר משמעות ולא יובן פשוטו אלא אם נחברו לפסוק הסמוך לו, לפניו או לאחריו, זהו "סדור שנחלק". הגמרא בנדרים ל"ז, ע"ב קובעת שפיסוק טעמים וסופי פסוקים הם הבנת המקרא ושום שכל: "...דאמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב: מאי דכתיב: 'ויקראו בספר בתורת האלקים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא'! ויקראו בספר תורת האלקים – זה מקרא. מפורש – זה תרגום. ושום שכל – אלו הפסוקים'. ויבינו במקרא – זה פיסוק טעמים...".

בפיסוק טעמים בתוך הפסוק ובין פסוקים ע"י צירופם, נבחין באפשרויות דלקמן:

1. **מקראות שאין להם הכרע.** במקרים מעין אלה מדובר על שתי אלטרנטיבות פרשניות **הפוכות זו מזו באופן הפיסוק**, והמקרא לא יסבול את שתי האפשרויות. כך הם חמשת המקראות שהגמרא מונה במסכת יומא: שאת, משוקדים, מחר, ארוך, וקם².
2. מקראות הסובלים שני פירושים בהתאם לאופן הפיסוק³.
3. מקראות הסובלים שני פירושים באמצעות מידת "עולה ויורד"⁴.
4. "סדור שנחלק" – מקראות שללא חיבורם וצירופם לא יובן פשטם. בכך דנה מידה י"א בברייתא דל"ב מידות.

בכוונת מאמר זה לעסוק בשלושת הנושאים הבאים: א. **התפוצה והשימוש במידת "סדור שנחלק"**. ב. **זרכו של רש"י בשימוש מידה זו בפרשנותו לתורה, הן בחיבור מקראות סמוכים. והן בחיבור מקראות לא סמוכים.** ג. **הסברת התופעה של "סדור שנחלק"**.

1. "אלו הפסוקים. עד היכן מסיים כל פסוק ופסוק, ולהכי קרי להו "שום שכל" שיכול להשכיל בפסוק בין כל פיסוק ופיסוק" (רש"י לנדרים ל"ז, ע"ב). כך פירשו שם גם הר"ן והתוספות.
 2. יומא נ"ב. ועיין שם בתוספות ד"ה שאת. וכן בתוספות חגיגה ו', ע"ב, ד"ה לפסוקי טעמא.
 3. עיין מאמרי "שיטתו הפרשנית של רש"י בקביעת זיהוי הנושא או המושא בכתוב שאין לו הכרע" חלק א', **שמעתין** תשנ"ד, אלול-כסלו, עמ' 27-32, חלק ב', **שמעתין** תשנ"ד, טבת-ניסן, עמ' 5-16.
 4. ראה למשל: ויקרא כ"ה, לו ע"פ בבא מציעא ס"א ע"א; ויקרא ט"ז, כג-כד; ע"פ יומא ל"א, ע"ב; דברים י"ד, כא ע"פ עבודה זרה כ', ע"א; ופסחים כ"א, ע"ב וחולין ק"ד, ע"ב; ויקרא ד, לד ע"פ זבחים כ"ד, ע"א.
- וראה מאמרי: "מושך עצמו ואחר עמו כמדה פרשנית ברש"י "בתוך: **שמעתין** תשנ"ה גליון 119, עמ' 34-33.

א. התפוצה והשימוש במידת "סדור שנחלק"

בברייתא דל"ב מידות, מידה י"א, הובאו שלוש דוגמאות, נבחר אותן:

1. דבה"ב ל', יח-יט:

"כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבלון לא הטהרו כי אכלו את הפסח בלא ככתוב, כי התפלל יחזקיהו עליהם לאמר: ה' הטוב יכפר בעד. כל לבבו הכין לדרוש האלקים ה' אלקי אבותיו ולא כטהרת הקדש".
 סופו של פסוק יח נראה מקוטע וחסר משמעות אם לא נחברו לראשית פסוק יט, כך: "ה' הטוב יכפר בעד כל לבבו הכין לדרוש האלקים". כלומר, ה' יכפר בעד העם ששגג ולא אכל קרבן הפסח בטהרה". ע"פ החלוקה לפסוקים של המסורה, לפנינו "סדור שנחלק" כך קובעים למשל הרד"ק והפירוש המיוחד לרש"י:
רד"ק: "יכפר בעד, דבק עם ראש הפסוק האחר – "כל לבבו הכין".
רש"י: "כל לבבו הכין. כך מפורש בברייתא דרבי אליעזר בנו של ריה"ג באגדה... וזה אחד מהם נחלק הסדר... וכן "ישושום מדבר וציה וגומר הוא נחלק הסידור".
 לא כך פירש הראב"ע כעדות הרד"ק בפירושו לדבה"ב: "והחכם אברהם אבן עזרא ז"ל אמר כי אינו דבק. כי "כל לבבו הכין" הוא אומר על חזקיהו..."⁵

2. איוב י"ז, ד-ה:

"כי לבם צפנת משקל על כן לא תרומם – לחלק יגיד רעים ועיני בניו תקלנה".
 בפסוקים אלו איוב יוצא חוצץ כנגד המתחסדים המצדיקים את יסוריו בעטיים של חטאיו. כלפיהם הוא טוען: "כי לבם צפנת משקל על כן לא תרומם" ולא פירש למי לא ירומם, זהו משפט תחבירי חסר מושא, בצירוף הפסוקים מושלם החסר: "לא תרומם לחלק יגיד רעים", כלומר למי שחולק על דברי הרעים בלי דעת, אתה ה', לא תרומם אותם.

3. משלי כ"ג, לא-לב:

"אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכוס עינו, יתהלך במישרים. אחריתו כנחש ישך וכצפעני יפריש".
 אדם החומד יין גם אם יתהלך במישרים, בצדקותו יקרהו מה שכתוב בפסוק ל"ב: "אחריתו כנחש ישך" וכו', בלי חיבור הפסוקים יחסר המשפט העיקרי למשפט הטפל שבפסוק לא. בחיבור הפסוקים, מתקבל משפט מורכב המביע רעיון שלם.⁶

פסוקים נוספים שנתפרשו ע"פ מידת סדור שנחלק:

1. בפירוש המיוחס לרש"י לדבה"ב ל', יט, צויין עוד פסוק אחד שלדעת המפרש גם הוא סדור שנחלק והוא מישעיה ל"ה, א-ב וחיבורם יהיה:
 "ישושום מדבר וציה/ותגל ערבה ותפרח.
 כחבצלת פרח תפרח/ותגל אף גילת ורנן"⁷.

5. כך גם דעת הרמב"ם בהלכות ביאת המקדש פי"ד, הלכה י"ח. יסוד פירושו מצוי במסכת סנהדרין י"ב, ע"ב, ועיין שם רש"י ותוספות.
6. בפירוש הראב"ע לבראשית כ"ג, יז כתוב שר' סעדיה גאון מציין עשרה פסוקים במקרא שלדעתו הם דבקים, כלומר כלולים בקטגוריה של "סדור שנחלק". את פירוטם מביא אחד מפרשני הראב"ע לתורה, בעל "אהל יוסף" לר' יוסף הספרדי. והם: במדבר ל"ה, יט-טו; דברים ד', ט-י; שם ד', י-יא; דבה"ב ל', יח-יט; איוב י"ז, ד-ה; חגי ב', ד-ה, ראה גם דברי הראב"ע בפירושו לאיוב ל"א, לא-לב וכן חבקוק ג', ב-ג. על כל זה, ראה: "מרגליות טובה", אמשטרדם תפ"ב (1722) וכן דברי הראב"ע בספר "צחות וספר" מאזניים, הוצאת היידנהיים, אויבאך תקנ"א מדף ע"ב ואילך.
7. ראה ע"צ מלמד "פרשני המקרא" ב', ירושלים תשל"ח, עמ' 1072.

2. יהושע י"ג ג-ד:

"חמשת סרני פלשתים: העזתי והאשדודי, האשקלוני והעקרוני והעוים. מתימן כל ארץ הכנעני ומערה אשר לצידנים עד אפקה עד גבול האמורי".
הגמרא בחולין דף ס', ע"ב שואלת: "אמר חמשה וחשיב שיתא?!" ועונה שדעתו של רב היא "עוים, דכתיב בסוף קרא קמא קאי אתימן דבראש קרא דבתריה"⁸.

3. עובדיה א', ט-י:

"וחתו גבוריך תימן למען יכרת איש מהר עשו מקטל. מחמס אחיך יעקב תכסך בושה ונכרת לעולם".
ע"פ הירושלמי למסי פאה, פ"א ה"א, המלה "מקטל" שבפסוק ט מחוברת היא לראשית פסוק י וזו לשון הגמרא. "מחשבה רעה (של גויים) הקב"ה מצרפה למעשה דכתיב: "מקטל מחמס אחיך יעקב. וכי הורגו? אלא מלמד שחשב עליו להרגו והעלה עליו הכתוב כאילו הרגו".
בפירוש "פני משה" שם כותב: "...דריש ליה לקרא דבתריה: 'מקטל מחמס אחיך' מפני שהרגת לאחיך מחמס שלך".
גם מלה (או מלים) הנמשכת לפנייה ואחרייה במעבר בין שני פסוקים, נכללת במידה י"א – סדור שנחלק, כך יוצא מהדוגמאות דלהלן:

1. יהושע י"ג, ז-ח:

"ועתה, חלק את הארץ הזאת בנחלה לתשעת השבטים וחצי השבט המנשה. עמו הראובני והגדי לקחו נחלתם אשר נתן להם משה...".
מלת היחס "עמו" שבראש פסוק ח' אינה המשך רציף למלים "לתשעת וחצי השבטים" שבסוף פסוק ז. לו היה כך, היה צריך לכתוב "עמם"?
כמו"כ בפסוק ח לא מנה את חצי שבט המנשה שהתנחל בעבר הירדן המזרחי על כן פרש הגר"א: "עמו הראובני, פירוש חצי שבט מנשה נטל עם ראובן וגד. הוא כמו שכתוב שני פעמים "חצי שבט מנשה", דהיינו: לתשעת וחצי שבט מנשה, וחצי שבט מנשה עמו הראובני וכו', והוא הנקרא **מסדר שנחלק** בל"ב מידות דריה"ג. וכמו ש"העוים" קאי על הפסוק שלאחריי"⁹.
חיבור הפסוקים האלה ייראו כך: "...לתשעת השבטים וחצי השבט המנשה עמו הראובני והגדי...".

2. בראשית ל"ו, יא-יב:

– "ויהיו בני אליפז: תימן, אומר, צפו וגעתם וקנז.
– ותמנע היתה פילגש לאליפז בן עשו...".

מדבה"א א', לו יוצא שתמנע היה גם הוא אחד מבני אליפז, ככתוב: "בני אליפז: תימן ואומר, צפי וגעתם, קנז ותמנע ועמלק" ולמה לא מנאו כאן? כמו כן מצאנו שברשימת בני שעיר מנויה תמנע כאחות לוטן (ברי ל"ו, לט). ע"פ זה קובע הרשב"ם בפירושו לבראשית: "ותמנע מחובר גם לפסוק העליון" וכך ייראו פסוקינו אלה: ויהיו בני אליפז: תימן... וקנז ותמנע היתה פילגש.

השם "ותמנע" ישמש גם כשם מבני אליפז המנויים בפסוק יא, וגם כשם נקבה, אחות לוטן שהיתה פילגש לאליפז¹⁰.

8. כך פירשו גם הגר"א ורד"ק פסוקים אלו. פסוקים נוספים שנתפרשו ע"פ מידה זו, ראה: צ"ה קצלבנוג, "נתיבות עולם", וילנא תר"ח, עמ' 51-55.

9. ראה לעיל בענין יהושע י"ג, ג-ד.

10. כך הובא במדרש "לקח טוב" לבראשית ל"ו, יב: "ויש מפרש 'ותמנע' על פירוש לגרמיה כי הפרידו הכתוב. וכתב 'ותמנע' כי תמנע זכר הוא, וכן מפורש בדברי הימים 'ותמנע ועמלק'".

3. דבהי"א י"א, ט', מא-מב:

— "ובני מיכה: פיתון ומלך ותחרע.

— ואחז הוליד" וגו'.

הרשב"ם קובע שהשם "ואחז" שבראש פסוק מ"ב עולה גם לסוף פסוק מ"א כך: ובני מיכה: פיתון ומלך ותחרע ואחז הוליד וגו'.
אכן כך כתוב במקבילה של פסוקים אלו בדבהי"א ח', לה-לו: "ובני מיכה: פיתון ומלך ותארע ואחז. ואחז הוליד" וגו'.

ב. דרכו של רש"י בשימוש מידה זו בפרשנותו לתורה

בכל הדוגמאות דלעיל, הן אלה שהובאו בברייתא דל"ב מידות הן אלה שיוחסו לרש"י ולאחרים¹¹, והן אלה של הרשב"ם והגרי"א שפרשו במידת "סדור שנחלק" לא פורשו כך ע"י רש"י¹².

האם ניתן להסיק מכך, שאין רש"י נוקט במידה זו בפירושו? האין היא נחשבת במידת פשט? היתכן שרש"י יתעלם ממידה פרשנית המנויה בברייתא דל"ב מידות? נראה שכפרשן האמון לרוב לפרש ע"פ טעמי המקרא¹³ אינו שש לחבר פסוקים ולפרשם כאילו אחד הם, אך כפי שנראה גם הוא מפרש במידה זו כאשר לדעתו אין אלטרנטיבה פרשנית אחרת אלא לפרש על פיה כי עונה היא לדרכי הפשט והגדרתו, הלשון והקונטקסט. פעמים שדיבוק הכתובים הוא לפי סדור מלותיהם אך לפעמים חיבורם אינו כסדר אלא אל פסוק מרוחק המתחבר בתכנון לפסוק הנדון, במקרה זה נעשית גם פעולת סירוס פנימית בין המקראות. להלן נציין מקראות מן התורה שנתפרשו ע"י רש"י במידת "סדור שנחלק" אך גם נביאים וכתובים, מצאנוהו מפרש במידה זו¹⁴.

מקראות שנתפרשו במידת סדור שנחלק בגלל סיבות לשוניות

1. בראשית כ"ג, יז-יח

— "ויקם שדה עפרון אשר במכפלה אשר לפני ממרא, השדה והמערה אשר בו וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב.
— לאברהם למקנה לעיני בני חת..."

רש"י: "ויקם שדה עפרון, תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך. ופשוטו של מקרא ויקם השדה והמערה אשר בו וכל העץ לאברהם למקנה" וגו'.
לפועל "ויקם" יש משמעות של קנין כמו: "זקם הבית אשר בעיר אשר לו חומה לצמיתות לקונה" (ויקרא כ"ה, ל) וכמו שפירש רש"י. "יצא מכוחו של מוכר ועמד בכוחו של קונה". לדעת הרא"ש¹⁵, רש"י הסביר בפירושו הראשון "ויקם" מלשון מעמד חשוב, תקומה ולא מלשון קניין כי בניגוד לויקרא כ"ה, ל אין בפסוקנו מושא, למי קם, למי נקנה. אמנם נוכל למצוא מושא זה בפסוק שלאחריו "לאברהם למקנה", אך רש"י, כאמור לעיל, משתדל

11. ראה בפירושי הראב"ע לאיוב ל"ו, לא-לב ובחבקוק ג', ב-ג, פירושו של ר' משה הכהן שפרש פסוקים אלו במידת "סדור שנחלק" וראב"ע דוחה אותם.

12. הפירוש לדבהי"א: המיוחס לרש"י אינו שלו. על כך ראה, החיד"א שם הגדולים, וארשא, תרמ"ג, ערך רש"י, עמ' 116.

13. ראה למשל פירושו ליחזקאל א', יא; דברים כ"ו, ה.

14. ראה למשל פירושו לשופטים י"א, לט; שמו"א ג', ד, ישעיה ח', כ; יחזקאל ח', כ; יחזקאל מ"א, טו. מיכה ב', ח; תהלים נ"ח, ו; נ"ט, טו; משלי י"ב, כח; קהלת ז', ז.

15. וכן פירושי: "גור-אריה", "לבוש האורה", "שפתי חכמים", "דבק טוב", "באר מים חיים", "באר יצחק" ועוד.

להמנע מדיבוק מקראות אם יש לו אלטרנטיבה פרשנית אחרת, כדברי הרא"ם: "אבל הכא שאין הקונה כתוב אחר הקימה, כי "לאברהם למקנה" אינו דבק עם הפסוק הקודם לו, מפני הפיסוק הטעמיים". בכל זאת, רש"י כותב גם פירוש על פי פשוטו של מקרא ובו הוא מחבר את הכתובים כך שפסוק יח מציין את המושא ובכך נשאר משמעות הקימה – "ויקם" כלשון קניין.

נעיר כאן ונאמר שגם הראב"ע שדחה את הכתובים שפורשו ע"י רש"י וע"י ר' משה הכהן כסדר שנחלק, לא נמנע מלפרש ע"פ מידה זו וכך למשל לפסוקים בבב"א כ"ג, יז-יח הוא כותב: "והנה זה הפסוק דבר עם הפסוק שהוא למעלה"¹⁶.

2. דברים א', ל-לא

– "ה' אלקיכם ההלך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם.

– ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלקיך...".

רש"י: "ובמדבר אשר ראית, מוסב על מקרא שלמעלה הימנו: 'ככל אשר עשה אתכם במצרים ועשה אף' במדבר אשר ראית כי נשאך וגו'. אי אפשר לראות את פסוק לא כעצמאי מבחינה תחבירית כי אז היה לו למקרא לכתוב: "ובמדבר אשר ראית נשאך ה'" בלי מלת הזיקה "אשר"¹⁷. מילת הזיקה "אשר" הופכת את שני הפסוקים למשפט מרכב עם שלמות רעיונית והיא: אהבת ה' לעמו, באה לידי ביטוי בכך שילחם להם בעתיד, כפי שעשה במצרים ויגן עליהם בחיבה כפי שנשאר במדבר.

3. דברים ד', ט-י:

– "רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך..

– יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב...".

רש"י: "יום אשר עמדת, מוסב על מקרא שלמעלה ממנו: 'אשר ראו עיניך יום אשר עמדת בחורב אשר ראית את הקולות ואת הלפידים...".
ללא חיבורו לפסוק ט, פסוק י הוא ללא משמעות תחבירית כדברי בעל "משיח אלמים": "בעבור שאין לזה הפסוק משפט"¹⁸, באמרו: "יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך וגו'" מה היה אותו יום? שאם תאמר "ותקרבון" (פסוק יא) לא יבא משפט בו"י! לזה פרש שהוא חוזר ונקשר עם הפסוק שלמעלה הימנו: "פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ואימתי ראו עיניך? יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב".

דיבוק המקראות כאן אינו ברצף סדר המלים כי אי אפשר "והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת..." דזה אינו. שהאי "והודעתם" כתיב במ"ם, כינוי הרבים, ואי הוה קאי למטה על "יום אשר עמדת" הוי למיכתב "והודעת לבניך יום אשר עמדת"¹⁹.

מקראות שנתפרשו במידת סדור שנחלק בגלל סיבות קונטקסטואליות

1. בראשית כ"ח, ו-ט:

"וירא עשו כי ברך יצחק את יעקב ושלח אותו פדנה ארם לקחת לו משם אשה בברכו אותו ויצו עליו לאמר: לא תקח אשה מבנות כנען."

16. וראה בדרך זו פירוש גם את המקראות הבאים: בראשית א', ז; קהלת ח', יד; תהלים ל"ד, יח; חגי ב, ד-ה; שמות ו', כח; דברים ב', טז; שם ה', ד-ה; בראשית מ"ז, כט-ל.

17. ראה "גוראריה" ו"משיח אלמים".

18. וכך גם בעל "ספר זכרון" לר' אברהם בוקראט.

19. וכך גם התייחסותו של "באר יצחק", דוגמאות נוספות בפירושי רש"י: דברים ב', טז-יז; דברים ה', ד-ה.

- וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם.
- וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו.
- וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת... לו לאשה".

רש"י: "וישמע יעקב, מחובר לענין של מעלה: וירא עשו כי ברך יצחק וכי שלח אותו פדנה ארם וכי שמע יעקב אל אביו והלך פדנה ארם וכי רעות בנות כנען, והלך הוא אל ישמעאלי". לדעת רש"י יש לפנינו משפט מורכב ארוך המשתרע על ארבעה פסוקים, כאשר המשפט העיקרי הוא "וילך עשו אל ישמעאל..." שאר המשפטים טפלים והם:

א. כי ברך יצחק. ב. וכי שלח אותו פדנה ארם. ג. וכי צוה עליו לא לקחת מבנות כנען. ד. וכי שמע יעקב אל אביו ואל אמו. ה. וכי ראה עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו. הפסוק "וישמע יעקב אל אביו ואל אמו" אינו חלק חדש בהתפתחות הסיפור. זאת משתי סיבות:

א. כי המקרא סיפר כבר זאת בפסוק ה: "וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם" וכדברי בעל "באר יצחק": "תיקן רש"י ז"ל קישור הכתובים שאין כל כתוב מפסוק ו, ז, ח, הודעת ענין בפני עצמו שא"כ כלם מיותרים ומה יודיעונו הכתובים האלו בסיפורים ההם, מקצתם ליותר שכבר נכתבו קודם וקצתם הודעת ענינם לא יתן ולא יוסיף ואינם שוים להודיעם, כאשר יבין זה הקורא מעצמו... ולכן פרש רש"י ז"ל שכולם מקושרים יחד באופן זה שהסיפור בפסוק ט' הוא ההמשך מסיפורים הקודמים ופסוקי ו-ט מקושרים קישור הקודם והנמשך ועושים מאמר אחד שלם: פסוקי ו, ז, ח המה נושא הסיפור ופסוק ט' נשואו. ופשוט²⁰.

ב. פסוק ז מפסיק בעניינו של עשו (פסוקים ו, ח, ט) ומדבר ביעקב.

2. בראשית מ"ז, כט-ל:

"ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך שים נא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים. ושכבתי עם אבותי ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם..."

רש"י: "וישכבתי עם אבותי. וי"ז זה מחובר למעלה לתחילת המקרא שים נא ידך תחת ירכי והשבע לי ואני סופי לשכב עם אבותי ואתה תשאני ממצרים, ואין לומר ושכבתי עם אבותי – השכיבני עם אבותי במערה שהרי כתוב אחריו 'ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם' ועוד מצינו בכל מקום לשון שכיבה עם אבותיו היא הגויעה ולא הקבורה". לדעת רש"י לא ייתכן לפרש "וישכבתי עם אבותי" כחלק מהצוויים ליוסף ובו מתכוון יעקב לצוותו לקברו עם אבותיו, כי הרי בהמשך כתוב: "ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם" וכפילות דברים כאן. לכן חיבר רש"י את המקראות ופרשם כך: השבע לי לכשאשכב עם אבותי²¹, כלומר לכשאמות, אל נא תקברני במצרים אלא ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם, כמו"כ בראיה קונטקסטואלית רחבה מאוד, "שכיבה עם אבותי" פירושה גויעה, מיתה ולא קבורה²².

3. שמות ו' כח-כט:

- "ויהי ביום דבר ה' אל משה בארץ מצרים.
- וידבר ה' אל משה לאמר: אני ה' דבר אל פרעה..."
- רש"י: "ויהי ביום דבר' וגוי מחובר למקרא שלאחריו..."

20. וכך גם "משיח אלמים", "משכיל לדוד", "באר מים חיים".

21. כך גם רס"ג ופירוש ראשון בראב"ע.

22. הראב"ע בפירושו השני, מוצא כאן סדר שנהלק ללא פעולת סירוס פנימי בכתובים. הוא מחבר ברצף את סוף פסוק כט לראשית פסוק ל כך: "או יהיה פירושו" אל נא תקברני במצרים ואשכב עם אבותי ואין יהיה זה? כשתשאני ממצרים וקברתני בקבורתם".

בין פסוק כח לפסוק כט יש פרשה סתומה והדבר מתמיה, כדברי הראב"ע לפסוקנו: "ויש לתמוה על מסדר הפרשיות, למה לא דבק זה הפסוק עם הבאים אחריו והוא סמוך אליהם... אולי בעל ההפסקות ידע לו טעם למה עשה כן, כי דעתו רחבה מדעתנו".
 בראייה קונטקסטואלית רחבה, נצטווה כבר משה בדבר השליחות (שמות ו', י-יג) אלא שמשה לא גילה נכונות לשמש כשליח בטענת "הן אני ערל שפתיים" אך ה' עומד על כך שמשה ואהרן יחדיו אשמשו כשליחים. כדרך המקרא, הפסיק את דבר השליחות כדי לספר על ייחוסם של השליחים, משה ואהרן, וחוזר שוב לעניין השליחות בשמות ו', כח-כט, "ראה נתתיך אלקים לפרעה ואהרן אחיך יהיה נביאך", ובכך יש כאן השלמה לאותו דרשי שנקטע²³. ללא חיבורם של פסוקים כח-כט אין משמעות לפסוק כח בפני עצמו²⁴.
 הצורך בחיבור מקראות ודיבוקם מצוי גם בטקסטים הלכתיים וזאת מאותן סיבות שצויינו לעיל הקשורות להגדרת הפשט: הלשון והקונטקסט.

1. שמות כ"ה, ח-ט:

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.
 ככל אשר אני מראה אותך... וכן תעשו".
 רש"י: "ייכל אשר אני מראה אותך", כאן את תבנית המשכן. המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו: "ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך". וכן תעשו לדורות... ואם לא היה המקרא מחובר למעלה הימנו, לא היה לו לכתוב "וכן תעשו" אלא "כן תעשו" והיה מדבר על עשיית אוהל מועד וכליו".
 רש"י בעצמו מנמק את הצורך בחיבור שני המקראות הללו וזאת מסיבה לשונית. אילו פסוק ט הוא יחידה בפני עצמה העוסקת בציווי המושכן וכליו לא היה לו לכתוב "וכן תעשו" אלא "כן תעשו". דיבוק הפסוקים אומר אפוא "ועשו לי מקדש... ככל אשר אני מראה אותך". והמלים "וכן תעשו" זהו ציווי לדורות.

2. ויקרא י"א, לג-לד:

— "וכל כלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא וזאתו תשבדו".
 — "מכל האכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא".
 רש"י: "יימכל האוכל אשר יאכל, מוסב על מקרא העליון: כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל אשר באו עליו מים והוא בתוך כלי חרס הטמא יטמא".
 ללא חיבור שני מקראות אלו, משתמע מפסוק לד שמאכל הבא במגע עם נוזל נטמא, דבר זה לא יתכן מהסיבות הבאות:
 א. מים אינם מטמאים אוכל, אין בכך הגיון²⁵. ב. ע"פ ויקרא י"ג, לח יוצא שנוזלים מכשירים מאכל לקבל טומאה לכשיפול עליו שרץ או נבלת בעח"י טמאים²⁶. ג. לא ייתכן לפרש שמאכל שהיה בתוך כלי חרס ולאחר שהוצא ממנו יטמא במגע עם מים. גם בכך אין כל הגיון! כי הרי כאמור נוזלים מכשירים מאכל לקבל טומאה רק במגע עם שרץ או אם הוא נטמא בטומאת פנים של כלי חרס.
 בגלל סיבות אלה, חיבר רש"י את ראשיתו של פסוק לד לאמור בפסוק לג, כך: "...כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל", שהיה בתוך כלי חרס, לאחר שהוכשר בנוזלים בעת שנפל לתוכו שרץ או נבלת בעח"י טמאים.

23. "משיח אלמים" לפסוק כח.

24. גם "משיח אלמים" נשאר בתמיהה כתמיהה הראב"ע וקובע אף הוא שדעת המפסיקים רחבה משלנו, לא כן דעת הרמב"ן האומר: "יתכן לפרש שהכתוב מוסב למעלה, אמר "ויהי" זה שהיו הם המדברים אל פרעה מלך מצרים בעת אשר דיבר ה' אל משה בארץ מצרים...".

25. "משיח אלמים".

26. "מנחת יהודה".

נסיים פרק זה בהנחה שכאשר לדעת רש"י אין נחיצות פרשנית בחיבור מקראות לא מהסיבות הלשוניות ולא מהסיבות הקונטקסטואליות, רש"י ימנע מלפרש עפ"י מידה זו גם אם חז"ל עשו כן. להלן דוגמאות אחדות:

1. **שמות י"ג, ג-ד:** "ולא יאכל חמץ, היום אתם יוצאים בחדש האביב". פסחים כ"ח, ע"ב: "תניא, ר' יוסי הגלילי אומר: מנין לפסח מצרים שאין חימוצה נוהג אלא יום אחד? ת"ל: 'ולא יאכל חמץ וסמך ליה' היום אתם יוצאים"²⁷.
2. **ויקרא י"ג, מז-מו:** "...מחוץ למחנה מושבו והבגד כי יהיה בו נגע...". תורת כהנים: "והבגד תניא ריה"ג אומר: 'מחוץ למחנה מושבו והבגד' לימד על הבגדים שטעונים שילוח חוץ לשלש מחנות".
3. **ויקרא כ"ה, ג-ד:** "...ואספת את תבואתה ובשנה השביעית...". ירושלמי, מעשרות פ"ה ה"ב: "תניא. ר' יונתן ברי יוסי אומר: מנין לתבואה שהביאה שלישי לפני ראש השנה של שביעית אתה כונסה בשביעית? ת"ל ואספת את תבואתה בשביעית"²⁸.
4. **דברים ד, ט-י:** "...והודעתם לבניך ולבני בניך. יום אשר עמדת...". ברכות כ"א, ע"ב: "אמר ריב"ל: מנין לבעל קרי שאסור בדברי תורה? שנאמר: 'והודעתם לבניך וסמך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב'. מה להלן בעלי קריין אסורין אף כאן בעלי קריין אסורין"²⁹.

ג. הסבר לתופעת סדור שנחלק

כאמור לעיל, תופעת סדר שנחלק קיימת גם אליבא של אלה הממעיטים בשימושה כמו רש"י וראב"ע, וזאת במקראות אשר ללא חיבורם ודיבוקם לא תהיה משמעות פשטית לכתובים. מעתה צצה ועולה השאלה המתבקשת מאליה: "מה ראה על ככה בעל פיסוק טעמי המקראות לחלקם ולמה לא סידרם יחד מאחר שלא יובן פשוטם כי אם ע"י החיבור"³⁰. וכך גם תמיהת הראב"ע בפירושו לשמות ו', כח: "יש לתמוה על המסדר הפרשיות למה לא דיבק זה הפסוק עם הבאים אחריו והוא סמוך אליהם"³¹.

לישוב תמיהה זו, נעלה כמה אפשרויות:

- א. "אולי בעל ההפסקות ידע לו טעם למה עשה כן, כי דעתו רחבה מדעתנו"³².
- ב. ר' שמשון מקינון חושב שאמנם לפי הפשט יש צורך בחיבורי המקראות אך בעל הטעמים חילקם בכוונה כדי לרמוז גם לכוונה אחרת הנובעת מפירוש כל פסוק בנפרד כגון פירושיהם של אלו שלא פירשו ע"פ סדר שנחלק³³.

27. כך גם במכילתא, פרשת בא, פרשה ט"ז.
28. כך גם בפסיקתא זוטרת, ריש פרשת בהר וראה "תורה תמימה" לפסוק זה.
29. ראה הבהרה לפסוק זה של בעל "תורה תמימה", וראה לעיל פירוש רש"י לפסוקים אלו.
30. ר' שמשון ב"ר יצחק מקינון, "ספר כריתות", קושטא רע"ה, מידה י"א.
31. כך גם דבריו בספר "צחות" כנגד עשרת הפסוקים שע"פ הרס"ג הם ע"ד סדר שנחלק וז"ל: "אתמה מזה תמהון גדול איך טעה המפסיק... כי המפסיק לא היה אחריו חכם כמהו", וכלל נקוט בידי הראב"ע: "וכל פירוש שאינו על פירוש הטעמים לא תאבה ולא תשמע אליו". על כך, ראה: "ספר מאזנים", הוצאת היידנהיים, אופיבאך תקנ"א, דף כא.
32. ראב"ע לשמות ו', כח-כט. ובלשון דומה התבטא גם בעל "משיח אלמים" בבארו את רש"י לשמות ו', כח-כט.
33. ראה לעיל הערה 30.

ג. קידושין ל' ע"א: "...בפסוקי נמי לא בקיאינן, דכי אתא רב אחא בר אדא אמר: במערבא פסקי ליה להאי קרא לתלתא פסוקי: ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענף וכו'... (שמות י"ט, ט).

בהמשך, הגמרא מציינת שיש בתורה 5888 פסוקים ובתהלים יתר עליו שמונה (5896) וחסר ממנו דברי הימים שמונה (5880). על כך מעיר בעל "עיון יעקב" בפירושו ל"עין יעקב": "אע"ג דלפי המנין שלפנינו אינם כ"כ וכן סכום פסוקי תהלים חסרים הרבה? מ"מ הא קאמר שם מתחילה בש"ס: דאנן לא בקיאינן בסכום פסוקי ובמערבא פסקי לקרא לתלתא פסוקי".³⁴

על פי זה, אנו רואים שקיימות מסורות שונות בחלוקת פסוקים מסויימים במקרא, ייתכן אפוא שאותם פסוקים שנתפרשו עפ"י סדר שנחלק, הייתה קיימת לגביהם מסורת פיסוק אחרת שדיבקה אותם לאחד ומכאן החרות של הפרשן להדביקם למרות חלוקתם במסורת שלנגד עינינו היום.³⁵

לסיכום, "סדר שנחלק" משמעו פסוקים שנפסקו וחולקו לשניים או יותר אך ללא ראייתם כמחוברים יהיו חסרי משמעות פשוטת. מידה זו, מאפשרת התעלמות מפיסוק הטעמים של חכמי המסורה כמקובל בידינו היום. חכמי התלמוד, ההלכה והמדרש ובעקבותיהם פרשני המקרא פירשו על פי מידה פרשנית זו רק באותם מקומות שהדבר מצריך זאת מבחינת פרשנות הפשט. בשאר המקראות, טעמי המקרא ניתבו וכיוונו את דרכם הפרשנית.

רש"י אינו מרבה לבאר ע"פ מידה זו אלא אם נזקק לכך ע"פ קריטריוני הפשט, בהתאם לשיטתו, והם: הלשון והקונטקסט. פירושים אלה מצויים במקרא כלו ומצויים בסוגי הטקסטים השונים: סיפורים תיאוריים וגם הלכתיים. להסבר תופעת הסדר שנחלק העלינו אפשרויות אחדות מלבד האפשרות של קוצר בינתנו לדעת, האחת שפיצול המקראות בא לרמז על כוונות פרשניות נוספת והאפשרות השנייה מרמזת על מסורות פיסוק שונות מפיסוק המסורת שלנו.

34. וראה תוספות ל', ע"א, ד"ה, יתר על תהלים שמונה.

35. כך גם דברי התוספות במסכת שבת נ"ה, ע"ב, ד"ה: מעבירים. וכן דברי "תורה תמימה" לויקרא י"ג, לג, אות קמ"ד: "...ולפי"ז אפשר גם בהפסקת הפסוקים יש מחלוקת בין התלמוד למסורה".